

Fos Ilarón

Mooie Griekse liederen zijn niet per definitie modern, en ook niet altijd melancholisch, romantisch of gezellig. Een van de allermooiste Griekse liederen is een oeroud, statig kerkelijk gezang, dat teruggaat tot de vroegste periode van het christendom. Ik doel op de hymne *Fos Ilarón* (Φως ιλαρόν) ('Vriendelijk Licht'), die voor het eerst in Griekse bronnen vermeld wordt rond het jaar 400 na Christus, maar mogelijk teruggaat tot ongeveer 150. Het lied wordt in de Byzantijnse geloofstraditie ook tegenwoordig nog gezongen tijdens de Vespers, het Avondofficie. Overal ter wereld, in velerlei talen, weerklinkt het gezang dus dagelijks uit vele monden. Een gevarieerde, maar ongebroken traditie van vele, vele eeuwen. In combinatie met die indrukwekkende geschiedenis oogt de hymne zelf tamelijk bescheiden. Het lied telt niet meer dan vierenveertig woorden. Het laat zich dus in een halve

minuut lezen. Veel Grieks hoeft je er ook al niet voor te kennen, met 'Vader', 'Zoon', 'Heilig' en 'Geest' en nog zo'n paar woorden kom je een heel eind. Terwijl de bewoording min of meer vaststaat, is er geen bepaalde melodie uit de Vroegchristelijke periode overgeleverd. De tekst is in de loop der eeuwen telkens weer opnieuw op melodie gezet, meestal in relatief eenvoudige vorm, maar er zijn ook meer ingewikkelde composities. Conform de Byzantijnse traditie wordt *Fos Ilarón* veelal *a capella* gezongen, dus zonder begeleiding door muziekinstrumenten. Dat is een even eenvoudig als ontroerend principe van de Byzantijnse kerkmuziek: alleen de menselijke stem is waardig om de lof van God te zingen, onversterkt stemgeluid is het mooiste en meest eigene wat de mens ten gehore kan brengen. Verleidelijke snaarklanken, brutale trompetten, het grove, aardse geschut van percussie: dat

moet allemaal achterwege blijven, wil de zang bij benadering hemels klinken. Zelfs meerstemmigheid (verschillende melodielijnen tegelijk) is eigenlijk al een concessie: de oudste byzantijnse gezangen zijn homofoon. Simpel kan het dus bijna niet: een korte, elementaire tekst, gezongen door een of een paar stemmen op één, harmonieuze maar transparante melodie.

Maar wie de tekst van de hymne onbevagen leest, zal toch de wenkbrauwen fronsen. En voor wie niet vertrouwd is met het christendom, is de tekst lastig te volgen, zo niet onnavolgbaar geraaskal. Maar wie de tekst van de hymne onbevagen leest, zal toch de wenkbrauwen fronsen. En voor wie niet vertrouwd is met het christendom, is de tekst lastig te volgen, zo niet onnavolgbaar geraaskal. Wie of wat is dat 'vriendelijk licht' en wat moet die 'heilige glorie' daarmee? Gaat dit lied nu over God de Vader, of juist over de Zoon? Of toch allebei, maar dan wel vooral de laatste? En dat we aan het eind van de dag de zonsongang meemaken: *fair enough*, maar wat zien we in de schemer voor 'avondlicht'? En de Drie-eenheid prijzen, vooruit, maar hoe zit dat met de schenker van het leven, was dat niet God de Vader? Hoezo wordt dan hier de Zoon opge-

Φως ιλαρόν

Φως ιλαρόν αγίας δόξης
αθανάτου Πατρός,
ουρανού, αγίου, μάκαρος, Ιησού Χριστέ,
ελθόντες επί την ηλίου δύσιν,
ιδόντες φως εσπερινόν,
υμνούμεν Πατέρα, Υιόν και Άγιον Πνεύμα, Θεόν.
Άξιόν σε εν πάσι καιρούς υμνεΐσθαι φωναίς αισίαις,
Υιέ Θεού, ζώήν ο διδούς.
Διό ο κόσμος σε δοξάζει.

Bron Griekse tekst: http://www.myriobiblos.gr/texts/greek/nectarios_prayers.htm.

Uitvoeringen van *Fos ilarón* in het Grieks zijn te vinden op verschillende cd-opnamen van Vespers (*Esperinón*). Natuurlijk is er snel iets te vinden op sites als YouTube. Daar zit helaas wel heel veel kaf tussen het koren. Redelijk genietbaar (zij het wat kitscherig qua beelden) is www.youtube.com/watch?v=LJcBgCHkdac&feature=related. Ook te bereiken door als zoekterm in Google of YouTube in te toetsen: "*Hail Gladdening Light, Φώς Ιλαρόν (Phos Hilaron)*". De herkenningafbeelding geeft een icoon weer. Van de Slavische zettingen is de romantische versie van Rachmaninov in zijn welbekende 'Vespers' (op.37) in talloze uitvoeringen op cd gezet. Het loont om verder te zoeken naar andere cd-opnamen, bijvoorbeeld van Russische monnikskoren. Nuttige basisinfo over de hymne is onder meer te vinden op: http://orthodoxwiki.org/Phos_Hilaron

Vriendelijk Licht

Vriendelijk Licht van de Heilige Glorie.
van de onsterflijke Vader,
van de hemelse, de heilige, de gelukzalige – U Jezus Christus:
aangekomen bij zonsongang
en met zicht op het avondlicht
bezingen wij de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, God.
Waardig is het U te allen tijde te bezingen met passende stemmen,
Zoon van God, U die het leven schenkt.
Daarom roemt U de kosmos.

voerd? Zelfs de simpele slotregel is niet zonder meer helder. De kosmos roemt God, prima, maar waarom dan? 'Daarom'. Tja, dat woord slaat grammaticaal eigenlijk terug op de hele vorige zin, dat het waardig is God altijd te prijzen, maar misschien toch wel meer op de eretitel 'U die het leven schenkt'. Vragen, vragen. Antwoorden zijn wel mogelijk. Over lichtsymboliek in de vroege kerk. Over een altijdbrandende kaars bij het graf van Christus in Jeruzalem, waaraan men 's avonds concreet de lampen ontstak. Over eindeloze, nutteloze debatten aangaande de 'Drie-eenheid'. Maar met geschiedenis en theologie kom je als luisteraar niet ver. Ik ben opgehouden dit soort teksten te willen begrijpen.

Liever zing ik de hymne mee. Bij voorkeur op een strenge Byzantijnse melodie, of in een meer warmbloedige Slavische zetting. Soms 's avonds in een kerk, maar vaker gewoon thuis achter de PC of tijdens het koken, met een mooi glas wijn. Zing mee en alle rationele vragen verdwijnen als sneeuw voor de zon. Dan zie je, voel je de avondzon, de nachtson, de winterhitte, zomersneeuw, noem het hoe je wilt. Het oerbeeld van 'licht in het duister' en de diepe hoop op leven, de lof van de wereld en zijn verre maker: ik laat me er al zingend graag door meeslepen. En wie instemt met een verklanking van het *Fos Ilarón* schaart zich in een heel lange rij van eerdere zangers, is letterlijk verbonden met de eeuwen achter ons.

Of je daadwerkelijk begrijpt wat je zingt, doet er volgens mij niet toe. Laat staan of je het ermee eens bent, of dat je het 'geloofd'. God maakt daar trouwens helemaal niet om, denk ik, Hij heeft ons geloof niet nodig. Dat is voor mij een grote kracht van alle Byzantijnse koormuziek: je hoeft zelf eigenlijk helemaal niets te doen, een mening hebben is niet nodig. Alleen maar luisteren of meezingen. Je laten gaan. 🙏

Vincent Hunink (1962), is universitair docent Latijn en Vroegchristelijk Latijn en Grieks aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Hij publiceert geregeld vertalingen van klassieke auteurs. www.vincenthunink.nl